

- Siemens AG. Geschäftsbericht der Siemens AG zum 30. September 2008 / Siemens AG. Erlangen: KommunikationsAgentur GmbH, 2008. С. 12
- Siemens AG. Nachhaltigkeitsinformationen / Siemens AG. München, 2017. С. 19
- Siemens AG. Nachhaltigkeitsinformationen / Siemens AG. München, 2015. С. 11.
- Siemens AG. Nachhaltigkeitsinformationen / Siemens AG. München, 2013. С. 28.
- Siemens AG. Nachhaltigkeitsbericht / Siemens AG. München, 2012. С. 2.
- Siemens AG. Nachhaltigkeitsbericht / Siemens AG. München, 2009. С. 2.
- Siemens AG. Geschäftsbericht 2007 / Siemens AG. München, 2007. С. 25.
- Siemens AG. Geschäftsbericht 2006 / Siemens AG. München, 2006. С. 2.
- Siemens AG. Geschäftsbericht 2004 / Siemens AG. München, 2004. С. 3
- Siemens AG. Geschäftsbericht 2017 / Siemens AG. München, 2017. С. 15
- Siemens AG. Geschäftsbericht 2015 / Siemens AG. München, 2015. С. 14.
- The Global Competitiveness Report 2011–2012 – 2016–2017 / Geneva: World Economic Forum, 2011–2016.
- The World Bank. Unemployment, total (% of total labor force) (national estimate) // URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?end=2014&locations=DE&start=1996&view=chart>
- DIHK, Industriekonjunktur 2016/2017: Flaches Wachstum in herausforderndem Umfeld / DIHK. Berlin, 2016. С. 7.

УДК 339.96:364(477)

Чалюк Ю.О.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри соціології
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

МІЖНАРОДНІ ДОНОРИ У СОЦІАЛЬНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

У статті досліджено стратегічні напрями залучення міжнародної допомоги для забезпечення соціально-економічного розвитку України. Розглянуто основні інструменти соціального партнерства з Україною у реалізації реформ та інтеграції з ЄС.

Ключові слова: міжнародні організації, країни-донори, соціальне партнерство, міжнародне фінансування, інтеграція з ЄС, соціальні реформи в Україні.

Чалюк Ю.А. МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОНОРЫ В СОЦИАЛЬНОМ СЕКТОРЕ УКРАИНЫ

В статье исследованы стратегические направления привлечения международной помощи для обеспечения социально-экономического развития Украины. Рассмотрены основные инструменты социального партнерства с Украиной в реализации реформ, а также интеграции с ЕС.

Ключевые слова: международные организации, страны-доноры, социальное партнерство, международное финансирование, интеграция с ЕС, социальные реформы в Украине.

Chalyuk Y.O. INTERNATIONAL DONORS IN THE SOCIAL SECTOR OF UKRAINE

The article deals with the strategic directions for attracting international assistance for economic and social development of Ukraine. Considered the main tools of social partnership with Ukraine in implementing reforms and EU integration.

Keywords: international organizations, Grant-makers, social partnership, international finance, integration with the EU, social reforms in Ukraine.

Постановка проблеми. Державні установи різних країн, міжнародні організації, приватні благодійні фонди, комерційні структури, релігійні, наукові та інші громадські неприбуткові організації, а також приватні особи виступають важливими суб'єктами підтримки соціальних реформ в Україні у вигляді фінансової, матеріально-технічної та консультативної допомоги. Проте, незважаючи на зростання обсягів відповідних донорських ресурсів та розширення мережі соціальних програм в Україні, рівень реального впровадження рекомендацій міжнародних фахівців залишається невисоким. Основними стримуючими чинниками цього є вади вітчизняної системи державного управління, подолання яких – складне завдання для більшості міжнародних організацій, що працюють в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам міжнародної фінансової, технічної та експертної допомоги присвятили свої праці такі українські та зарубіжні вчені, як Т.І. Волошина, Н.М. Довганик, Д. Гелд, Г.В. Герасименко, В.М. Мазярчук, Е. Мак-Грю, В. Папп, Л.В. Поліщук, П. Фішер. Однак, незважаючи на зростаючу кількість наукових публікацій окремі аспекти міжнародного соціального

інвестування є недостатньо дослідженими. Подальшого поглибленого аналізу потребує, насамперед, система інституційних та фінансово-технічних механізмів співробітництва з країнами-грантодавцями, міжнародними організаціями, приватними благодійними фондами та громадськими неприбутковими організаціями. Для України важливою є потреба наукового обґрунтування переваг та проблем міжнародного соціального фінансування, а також необхідність постійного моніторингу міжнародної технічної допомоги. Це зумовлює актуальність, теоретичну і практичну значимість даної теми.

Метою дослідження є аналіз інструментів міжнародного соціального інвестування, головних організаційно-правових засад співробітництва України з країнами-донорами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом останнього десятиліття істотну підтримку Україні надавали: ЄС (програми Європейської комісії), Рада Європи, Група організацій Світового банку, Програма розвитку ООН (ПРООН), Фонд народонаселення ООН, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародна організація з міграції

(МОМ), Міжнародна організація праці (МОП), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Світова організація з питань продовольства та сільського господарства (ФАО). Людський розвиток, освіта та охорона здоров'я, соціально-трудові відносини, ринок праці, соціальний захист та соціальна інтеграція перебувають у полі зору всіх провідних донорів міжнародної допомоги Україні (табл. 1).

Як підтверджують дані табл. 1, розвиток соціальної сфери є основним пріоритетом донорської допомоги ЄС, яка надається через представництво *Європейської комісії* в Україні. За сім років (2011–2016 рр.) фінансова підтримка з боку Європейської комісії проектів людського розвитку, соціального залучення та зайнятості в Україні досягла близько 15 млн 165 тис. євро. У серпні 1992 р. Україна стала членом *Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР)*, її частка у статутному капіталі складає 0,8 % (16000 акцій або 160 млн євро) [1].

Група Світового банку (1945 р.) – група із п'яти міжнародних організацій, що надає позики бідним країнам: Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР, 1945 р.), Міжнародна асоціація розвитку (МАР, 1960 р.), Міжнародна фінансова корпорація (МФК, 1956 р.), Багатостороння агенція з гарантій інвестицій (БАГІ, 1988 р.), Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних суперечок (МЦУІС, 1966 р.). Світовий банк – один з найбільших донорів фінансової, технічної та експертної допомоги в Україні з 1992 року. У 2016 р. продовжена Стратегія партнерства з Україною на 2017–2021 роки, яка спрямована на допомогу Уряду України у реалізації програми економічних та соціальних реформ та інтеграції з ЄС.

Пріоритетним проектом Світового банку в Україні є «*Модернізація системи соціальної підтримки населення України 2014–2020*». Рада виконавчих директорів СБ затвердила позику в розмірі 300 млн дол. для розширення програми адресної соціальної допомоги з метою підтримки найбільш вразливих та соціально найменш захищених груп населення. Очікується, що кількість осіб, які отримують державну соціальну допомогу, зросте майже вдвічі з 586 000 у 2013 році до 1,1 млн. у 2019 році. Крім того, близько 13 000 дітей-сиріт та близько 35 000 дітей з обмеженими можливостями зможуть отримувати цілий ряд послуг соціального забезпечення, розробка та запровадження яких передбачені проектом [2].

Головні сфери діяльності *Програми розвитку ООН (ПРООН)* в Україні узгоджені з Рамковою програмою ООН в Україні на 2017–2021 рр. Вона визначає чотири взаємопов'язані тематичні сфери: стале економічне зростання і подолання бідності, соціаль-

ний розвиток, врядування, навколишнє середовище і зміна клімату (табл. 2).

Таблиця 2
Індикативний обсяг ресурсів підтримки складових Рамкової програми Уряду України – ООН на 2017–2021 рр. [3]

Сфери партнерства Рамкової програми	Індикативні ресурси, млидол.
Стале економічне зростання і подолання бідності	12,4
Соціальний розвиток	64,0
Врядування/управління	21,6
Навколишнє середовище і зміна клімату	34,7
Загальна сума на 2017–2021 рр.	132,7

Прикладом партнерських відносин України з міжнародними організаціями може слугувати різнобічна взаємодія з *Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО)*, спрямована на розширення міжнародного співробітництва наукових, освітніх, культурних інституцій. Україна є членом ЮНЕСКО 1954 року та виступає ініціатором багатьох міжнародних програм та проектів, зокрема щодо використання засобів інформації з метою зміцнення миру, недопущення пропаганди війни, насильства і ненависті між народами. У 2014 році ЮНЕСКО та Кабінет міністрів України виробили спільний алгоритм дій «*Моніторинг з боку ЮНЕСКО ситуації в Автономній Республіці Крим (Україна)*» з метою збереження та захисту української культурної, природної та наукової спадщини на окупованій Росією території Кримського півострова. Наразі Україна входить до восьми держав, які представляють регіон Центральної та Східної Європи у щорічних Глобальних форумах «*Освіта для всіх*» [4].

На сучасному етапі міжнародного співробітництва все більше уваги приділяється сільському господарству, особливо в контексті вирішення продовольчих, соціальних та екологічних проблем. Наприкінці 2003 року Україна стала членом *Світової організації з питань продовольства та сільського господарства (ФАО)*. Діяльність ФАО спрямована на зменшення гостроти проблеми бідності і голоду у світі шляхом сприяння розвитку сільського господарства, поліпшення харчування і вирішення питання продовольчої безпеки. Важливо зупинитися на участі України в Комісії «*Кодекс Аліментаріус*», що є спільним органом ФАО та Всесвітньої організації охорони здоров'я. Членство в Комісії відкрите для всіх держав-членів ФАО й набувається після письмового повідомлення Генерального директора ФАО або ВООЗ про намір держави приєднатися до

Таблиця 1
Основні напрями діяльності міжнародних організацій, що надають Україні донорську допомогу [1; 2]

Напрями організації	ЄС	Група СБ	ПРООН	МОП	МОМ	ВООЗ	ЮНЕСКО	ФАО
Соціальні програми	+			+		+		
Ринок праці, трудова міграція	+	+	+	+	+			
Охорона здоров'я	+	+	+			+		+
Освіта	+	+					+	
Соціальний захист та інтеграція	+	+	+	+	+	+		
Природокористування, захист навколишнього середовища	+	+	+					+
Розбудова громадянського суспільства	+	+	+		+		+	

комісії [5]. У вересні 2004 року Україна отримала офіційне повідомлення про членство в Комісії. Міністерство охорони здоров'я визначено відповідальним за організацію співробітництва з Комісією. Приєднання до Комісії надало нашій державі можливість отримувати інформацію про світові та регіональні харчові стандарти, здійснити перехід до світових стандартів у галузі безпеки харчових продуктів, оперативно реагувати та за можливості запобігати схваленню стандартів, які негативно впливають на конкурентоспроможність національної продукції.

Необхідно відзначити високу активність української сторони в міжнародному співробітництві у галузі охорони здоров'я, особливо в рамках *Всесвітньої організації охорони здоров'я*. Україна стала членом ВООЗ у 1948 році. З 1992 р. вона бере участь у розробці низки договірних та стратегічних документів ВООЗ, у тому числі Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну, резолюцій Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я. Співробітництво України з ВООЗ здійснюється переважно через Європейське регіональне бюро згідно з рамковими дворічними угодами, що укладаються між Україною та ЄРБ. Метою нової *«Глобальної стратегії ВООЗ для сектора охорони здоров'я з ВІЛ/СНІДу на період до 2020 р.»* є профілактика, діагностування, лікування та догляд за інфікованими [6, с. 7-21]. У 2012 році за сприяння ВООЗ був прийнятий Закон України *«Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії захворюванню на туберкульоз»*. ВООЗ та Правління *Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією* схвалило заявку України на трирічне (2015–2017 рр.) фінансування об'єднаної програми протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції / СНІДу на загальну суму у розмірі 133 881 757 доларів [6, с. 82-86].

З 2014 року ВООЗ співпрацює з установами системи ООН, Українським Червоним Хрестом, Міжнародним комітетом товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, організацією «Лікарі без кордонів», Міжнародним медичним корпусом, а також з місцевими неурядовими організаціями для захисту права на здоров'я і порятунком людей під час військових дій на Сході України [7]. За даними ВООЗ, з вересня 2014 року в зоні конфлікту жодна дитина не отримала щеплення від поліомієліту. Це призвело до зниження показників вакцинації від захворювання до 30–40 %. Крім цього, близько 40 пацієнтів з психоневрологічних диспансерів померли від голоду, холоду та відсутності належного догляду. Через обстріли території Луганської та Донецької областей кількість медперсоналу скоротилася на 10–15 %. Лікарні відчувають серйозну нестачу ліків і не можуть забезпечити рівень роботи, який був до початку кризи. Для запобігання загострення кризи ВООЗ почала використовувати в Україні *Мобільні групи екстреної основної медичної допомоги (МЕРУ)*, до складу яких входять лікар, дві медсестри і фахівець з логістики. Такі групи можуть зробити первинну оцінку стану здоров'я пацієнта і, в разі необхідності, використовуючи навігаційну систему GPS транспортувати пацієнта до найближчої лікарні. Групи також роздаватимуть нужденним засоби для дезінфекції, бинти та термометри, надані ВООЗ, ЮНІСЕФ та ЮНФПА. Крім цього, в міських районах вже встановлені *Надзвичайні пости першої допомоги*.

Україна є членом *Міжнародної організації праці (МОП)* з 1954 року. За роки членства в МОП Україна ратифікувала 69 конвенцій. У 2006–2007 рр. МОП співпрацювала з Україною над підготовкою першої

Програми гідної праці, після чого був підписаний Меморандум про взаєморозуміння між МОП і національними партнерами щодо Програми гідної праці на 2008–2011 рр [8]. У березні 2011 року Уряд України і Координатор системи ООН в Україні та 15 спеціалізованих агенцій ООН підписали нову *Рамкову програму допомоги ООН для України (УНДАФ) на 2012–2018 рр.*, яка включає 4 компоненти Програми гідної праці МОП – стандарти і права у сфері праці, створення робочих місць і розвиток підприємництва, соціальний захист та соціальний діалог.

Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні почало працювати у 1996 році, коли Україна отримала статус країни-спостерігача при МОМ. У 2002 році Парламент України ратифікував угоду про членство України в Організації. МОМ має аналогічні привілеї та імунітети, що їх мають спеціалізовані установи ООН, незважаючи на те, що вона не є Агентством системи ООН, однак є членом Представницької Групи ООН в Україні. МОМ в Україні протидіє торгівлі людьми, надає допомогу Україні у покращенні системи управління міграційними процесами та розробляє політику у галузі охорони здоров'я, яка б враховувала інтереси мігрантів. *Програма МОМ протидії торгівлі людьми* почала діяти в Україні з 1998 р. За останні 15 років МОМ надала комплексну допомогу з реінтеграції близько 10 500 постраждалих від торгівлі людьми, яка включала юридичні консультації та представництво у кримінальному та цивільному суді, медичну та психологічну допомогу, забезпечення притулку, професійну підготовку, надання невеликих грантів для підтримки тих постраждалих від торгівлі людьми, які прагнуть започаткувати власний бізнес [9].

У 2013 році МОМ стала виконуючим партнером Місії ЄС (EUBAM) з прикордонної допомоги Молдові та Україні. EUBAM являє собою унікальний інструмент, з допомогою якого ЄС намагається, з одного боку, сприяти розвитку законної торгівлі та пересуванню осіб, а з іншого боку, гарантувати безпеку своїх громадян і боротися зі злочинністю. У відповідь на безпрецедентне зростання кількості злочинів на расовому підґрунті МОМ проголосила *«ініціативу розмаїття»* – це платформа співпраці на добровільній основі для спільної боротьби за захист людської гідності та добробут мігрантів, біженців і видимих меншин України [9].

Окрім міжнародних донорських організацій, міжнародну технічну і консультативну допомогу Україні надають уряди Канади, США, Швеції та інших країн, які прямо або через спеціальні фонди надають фінансові кошти для реалізації соціальних проєктів. *Канада* надає допомогу Уряду України через CIDA (Канадська агенція міжнародного розвитку), що співпрацює з Україною на основі «Меморандуму про взаєморозуміння між урядом Канади та урядом України стосовно канадської програми співробітництва», який було підписано 24 жовтня 1994 р. Уряд Канади виділяє щороку близько 20 млн канадських доларів для підтримки різних соціальних програм. [10, с. 166].

Уряд *США* надає допомогу Україні через USAID (Агентство США з міжнародного розвитку), мета якого підтримка демократичних, економічних і соціальних реформ, що посилять спроможність країни бути ключовим партнером США. На даний час USAID впроваджує п'ятирічний проєкт «Реформа ВІЛ-послуг у дії» в рамках Надзвичайного плану Президента США з надання допомоги у боротьбі з ВІЛ/СНІДом (PEPFAR) та туберкульозом («Поси-

Таблиця 3

Рівень залучення міжнародних донорів у соціальному секторі України [2]

Рівень залучення донорів у секторах (В – високий, Н – низький, С – середній)												
Сектор / Донор	ЄС	ЕБРР	USAID (США)	Велика Британія	ПРООН	Швеція	Нідерланди	Канада	Франція	МВФ	Німеччина	Світовий банк
Соціальна допомога	В	Н	В	В	Н	В	Н	Н	Н	Н	Н	В
Здоров'я і навколишнє середовище	С	Н	С	С	В	Н	Н	Н	Н	Н	Н	В
Освіта	В	Н	В	В	С	С	Н	С	Н	Н	С	В
Конкурентоспроможність, інновації та економіка знань	С	В	Н	Н	С	Н	В	Н	Н	Н	Н	В

лення контролю за туберкульозом в Україні») і виконується компанією «Делойт Консалтинг» з 2013 р. USAID змінила пріоритети своєї діяльності в Україні з 2014 р. Тепер головні напрямки – підтримка реформ та допомога постраждалим на Сході країни. Агенція готова сприяти масштабній програмі реконструкції Донбасу та залученню інвестицій. USAID оголосила про свій внесок у сумі 3-х мільйонів доларів США до Всесвітньої продовольчої програми ООН з метою проведення термінових заходів в Україні, аби забезпечити допомогу 120 тис. громадянам, які потерпають від військового конфлікту [10, с. 167].

Швеція надає допомогу Україні через SIDA (Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку) з 1995 року. Допомога орієнтована на узгодження законодавства України до законів і правил ЄС, а також на розвиток демократії, захист прав людини і охорону навколишнього середовища. Закінчився перший етап стратегії співробітництва між Україною та Швецією 2009-2013 років (20 млн євро). Зараз SIDA веде активну роботу щодо шведсько-українського співробітництва на 2014-2018 роки. Серед пріоритетів – екологічна безпека, енергоефективність і енергоменеджмент [10, с. 168].

Міжнародний фонд «Відродження», заснований фінансистом і філантропом Джорджем Соросом, є однією з найбільших благодійних фондів в Україні. Його місія полягає у розвитку відкритого суспільства на основі демократичних цінностей. Після зміни влади в Україні у 2014 році підтримка Фонду відбувається у межах п'яти тематичних програмних ініціатив: «Демократична практика», «Права людини та правосуддя», «Громадське здоров'я», Ромська програмна ініціатива, Європейська програмна ініціатива [10, с. 169].

Експерти Світового банку провели дослідження рівня участі міжнародних донорів у підтримці розвитку соціальної сфери в Україні. Результати цього дослідження знайшли своє відображення у табл. 3.

Як бачимо з табл. 3, найбільшими донорами для України залишаються Світовий банк, Велика Британія, США та ЄС. Пріоритети міжнародного соціального інвестування охоплюють найбільш проблемні аспекти соціально-економічного розвитку України, формування ефективної управлінської вертикалі, нагромадження людського капіталу держави.

Висновки з проведеного дослідження. Проблема залучення Україною донорських коштів має як позитивні, так і негативні аспекти. До позитивних

наслідків реалізації міжнародних проектів можна віднести підвищення стандартів життя, збереження і розвиток людського капіталу, стабільність соціального захисту, поліпшення якості й доступу до освіти, медичного обслуговування. Негативними аспектами називають бюрократизм та затягування міжнародними установами вирішення термінових питань, що виникають під час співпраці, а також значну бюджетну заборгованість підприємств, які отримали міжнародні позики під гарантії уряду. Відмова ж від співробітництва може призвести до ситуації, коли погашення зовнішніх боргів виконуватиметься тільки за рахунок державного бюджету, що зменшить обсяг міжнародної фінансової допомоги, у тому числі для соціального розвитку, призведе до зниження рівня життя в Україні. Саме тому подальша науково обґрунтована, ефективна співпраця України з міжнародними організаціями сприятиме не тільки покращенню соціальних відносин, а й переходу української економіки до інноваційно-соціально-орієнтованого типу розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Delegation of the European Commission to Ukraine : List of projects [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/projects/list_of_projects/projects_en.htm.
2. Social Safety Nets Modernization Project 2014-2020: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/projects/P128344/social-safety-nets-modernization-project?lang=en>.
3. Офіційний сайт ПРООН (Програма розвитку ООН в Україні) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org>
4. Medium – Term Strategy 37 C/4 2014–2021. – Paris: Published by the UNESCO, 2014. – 33 p.
5. Офіційний сайт Комісії «Кодекс Аліментаріус» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.codexalimentarius.net/web/index_en.jsp.
6. Здоров'я – 2020: Основи Європейської стратегії у підтримку дій всієї держави і суспільства в інтересах здоров'я і благополуччя. – Копенгаген: ЄРБ ВООЗ, 2012. – 129 с.
7. Dovhanyk N.M., Chaliuk Y.O. International non-governmental organizations and social responsibility / N.M. Dovhanyk, Y.O. Chaliuk // The scientific heritage. – Budapest, 2017. – Vol.8 (8). – P. 39-42.
8. Офіційний сайт Міжнародної організації праці в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua/Pages/default.aspx>
9. Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/ua/mom-v-ukrayini>
10. Чалюк Ю.О. Міжнародна координація розвитку соціальної сфери / Чалюк Ю.О. – К.: ЦП «Компринт», 2016. – 270 с.